

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2014

Reetta Lehtonen

KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT

Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Reetta Lehtonen

KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT VARSINAIS-SUOMEN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Tiedoksiannolla tarkoitetaan haasteen, kutsun tai muun oikeudellisen asiakirjan saattamista asianosaisen tai esimerkiksi todistajan tietoon. Käräjäoikeuksissa tiedoksiantoja toimittavat haastemiehet, jotka ovat vastuussa siitä, että tiedoksianto saadaan asianosaisen tietoon riittävän varmalla tavalla. Tiedoksiannolla on suuri merkitys oikeusprosessin toteutumisessa ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä eri valtioiden välillä, joudutaan yhä useammin toimittamaan kansainvälisiä tiedoksiantoja.

Opinnäytetyö käsittelee kotimaisen tiedoksiantosäännösten lisäksi kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyviä sopimuksia ja toimintatapoja. Kansainvälisiä tiedoksiantoihin ja oikeusapuun liittyviä sopimuksia on monia ja tiedoksiannettavan asian laatu vaikuttaa siihen, mitä sopimusta voidaan soveltaa. Usein rikos- ja riita-asioissa sovelletaan eri sopimuksia.

Kansainvälisen tiedoksiantopyynnön lähettäminen vieraaseen valtioon vaatii monen eri sopimuksen huomioon ottamista. Tiedoksiantopyynnön vastaanottajavaltio suorittaa tiedoksiannon omaa lakia noudattaen eikä välttämättä pysty toimittamaan kaikkia tiedoksiantopyynnössä olleita vaatimuksia.

Opinnäytetyö on oikeudellinen tutkielma, johon on koottu tiedoksiantoihin liittyviä kansainvälisiä sopimuksia ja asetuksia. Työ on teorilähtöinen ja pohjautuu kansainvälisiin sopimuksiin ja asetuksiin sekä oikeudenkäymiskaaren lainsäädäntöön, haastemieslakiin ja -asetukseen. Opinnäytetyötä varten on haastateltu Varsinais-Suomen käräjäoikeuden kansainvälisten tiedoksiantopyyntöjen lähettämisestä vastaavaa sihteeriä sekä oikeusministeriön kansainvälisistä asioista vastaavaa osastosihteeriä.

ASIASANAT:

Haaste, haastemies, tiedoksianto, tiedoksiantotavat, kansainvälinen tiedoksianto

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business Administration | Law

2014 | 43

Vesa Anttila

Reetta Lehtonen

INTERNATIONAL NOTICE IN THE DISTRICT COURT OF VARSINAIS-SUOMI

The objective of the present bachelor's thesis was to examine international notice in the District Court of Varsinais-Suomi. The thesis defines notice as a judicial document, a summon or an invitation that bailiffs have to give to the respondent before the matter can be dealt with. Notice have a big impact on the legal process and without a successful notice the process may be unfair.

The international mobility is increasing all the time and thus the country of the judicial process can be different from the one where the respondents live or work and thus an international notice has to be used.

Sending an international notice is based on the regulations on international legal aid. Many countries have agreed on legal aid conventions with other countries and these conventions could include regulations about legal notice as well. Some countries also have international notice conventions where they can make an agreement about sending notice between the countries.

The present study is based on the Finnish process law and on the international conventions about notice. The secretary of the District Court of Varsinais-Suomi has been interviewed for this thesis about sending an international notice. Also a secretary from the Finnish Ministry of Justice gave an interview about international notice coming to Finland and sending them from Finland to other countries.

KEYWORDS:

Summon, Bailiff, Notice, Means of Notice, International Notice

SISÄLTÖ

LYHENNELUETTELO	5
1 JOHDANTO	7
2 TIEDOKSIANTO	9
2.1 Tiedoksiantotavat kotimaassa	11
2.2 Tiedoksisaaminen	17
3 KANSAINVÄLINEN TIEDOKSIANTO	19
3.1 Kansainvälinen oikeusapu	21
3.2 Sopimukset tiedoksiannoista	22
3.3 Suomeen saapuvat tiedoksiannot rikosasiassa	33
3.4 Suomeen saapuvat tiedoksiannot riita-asiassa	35
3.5 Suomesta lähtevät tiedoksiannot	37
3.6 Asianmukainen kansainvälinen tiedoksianto	37
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
LÄHTEET	42

LYHENNELUETTELO

Asetus oikeusavusta	Asetus keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa 19.3.1982/211
EU	Euroopan unioni
EU:n ihmisoikeussopimus	Euroopan ihmisoikeussopimus 20.5.1999/63
EU:n maksamismääräysasetus	Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006 eurooppalaisesta maksamismääräysmenettelystä
EU:n tiedoksiantoasetus	Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa
EY	Euroopan yhteisö
Haag 1965	Haagin oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksianto ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus, Haag 15.11.1965 (SopS 51/69)
HaastemiesA	Haastemiesasetus 27.6.1986/506

HaastemiesL	Haastemieslaki 27.6.1986/505
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
Pohjoismaiden tiedoksiantoasetus	Asetus pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa 23.6.1975 (SopS 26/75)
Perustuslaki	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689
Sähköinen tunnistaminen	Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista 7.8.2009/617

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni käsittelen kärjäoikeuden toimittamia kotimaisia ja kansainvälisiä oikeudellisia tiedoksiantoja. Kansainvälistä tiedoksiantoa tarvitaan tilanteissa, jossa oikeusprosessi tapahtuu eri valtiossa kuin asianomainen asuu tai oleskelee. Kärjäoikeuteen saapuvat kansainväliset tiedoksiannot toimittaa haastemies.

Suorittaessani oikeustradenomiharjoitteluani haastemiehenä Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa, pääsin tutustumaan monipuolisesti tiedoksiantomenettelyyn. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tiedoksiannoista suuri osa on summaarisia velkomuksia ja niiden käsittely kuuluikin ensisijaisiin tehtäviini. Tutustuin myös muihin tiedoksiannettaviin asiakirjoihin ja kiinnitin huomioni kansainvälisiin tiedoksiantoihin ja niiden monimutkaisuuteen.

Tiedoksiannoilla tarkoitetaan haasteiden, kutsujen tai muiden oikeudellisten asiakirjojen saattamista asianosaisten tai esimerkiksi todistajan tietoon. Tiedoksiannolla saatetaan tietty asia asianosaisten tietoon riittävän varmallalla tavalla ja samalla toteutetaan vastaanottajan oikeutta tulla kuulluksi ja aloittaa toimet asiaan liittyen. Tiedoksiannoilla on suuri merkitys oikeudellisesti ja asianosaisen oikeusturva on säilytettävä, vaikka tiedoksiantotapoja kehitetään ja tehostetaan jatkuvasti. Joutuisasti ja virheettömästi tapahtunut tiedoksianto on tärkeää oikeudenkäynnin onnistumisen kannalta.

Perustuslain 21 §:ssä määrätään jokaisella olevan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivästystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Myös oikeus käsittelyn julkisuuteen, oikeus tulla kuulluksi ja oikeus hakea muutosta turvataan lailla. Tiedoksiannolla turvataan juuri näitä perustuslaissa määrättyjä oikeuksia.

Ulkomailta Suomeen saapuvien tiedoksiantojen kanssa noudatetaan Suomen lainsäädäntöä. Toiseen valtioon lähetettävän tiedoksiantopyynnön lakivaatimukseen vaikuttavat vastaanottavan valtion kanssa solmitut sopimukset ja vastaanottavan valtion laki. Tiedoksiannoilla pyritään oikeusturvan toteutumiseen ja tiedoksiantoja koskevia määräyksiä onkin monissa laeissa ja asetuksissa sekä lisäksi monissa kansainvälisissä valtioiden välisissä sopimuksissa.

Kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyessä saattaa oikeuspaikka sijaita toisessa valtiossa. Suomessa asuu myös paljon muiden maiden kansalaisia ja heille saattaa tulla kotimaastaan tiedoksianto, jonka haastemiehet toimittavat heille Suomessa. Monesti ulkomailta saapuvista asiakirjoista on vaikea selvittää kyseessä olevan asian laatu ja näin ollen varmistaa tiedoksiannon lainmukainen onnistuminen. Kun asianosainen oleskelee ulkomailla, tulee selvittää, miten tiedoksianto saadaan hänelle toimitettua asianmukaisesti ja joutuisasti.

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana onkin kansainvälisen tiedoksiannon lähettäminen vastaanottavaan valtioon ja ulkomailta saapuvan tiedoksiannon toimittaminen Suomessa joutuisasti ja lakisääteisesti. Kansainvälisen tiedoksiannon lähettäminen ja siihen liittyvät määräykset vaihtelevat sitä hoitavien valtioiden välisistä sopimuksista riippuen.

Keskeisimpiä työhöni liittyviä oikeussääntöjä on oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa, hallituksen esityksestä 123/2009 sekä kansainvälisistä tiedoksiannoista tehdyistä sopimuksista. Työtäni varten haastattelin Varsinais-Suomen kärjäoikeuden toimistosihteerin Terhi Laurénia, joka vastaa ulkomaille lähtevistä tiedoksiannoista sekä oikeusministeriön kansainvälisistä tiedoksiannoista vastaavaa osastosihteerin Eila Virtaa, jolta sain asiantuntijatietoa sekä tilastoja heidän kauttaan kulkeneista tiedoksiannoista.

2 TIEDOKSIANTO

Tuomioistuimen toimittamalla tiedoksiannolla tarkoitetaan jonkin oikeudellisen asiakirjan, esimerkiksi haasteen tai päätöksen saattamista asianosaisen tietoon todistetusti ja samalla varmistetaan, että asianosainen on täten asiasta tietoinen ja hänelle annetaan määräaika asian kanssa toimimiseen. Asianosainen voi määräajan kuluessa antaa asiasta vastineen tai kiistää asian. Tuomioistuin ei voi antaa asian kantajalle oikeussuojaa ennen asianosaisen kuulemista. (OK 1.1.1734/4, 11:4)

Tuomioistuimet huolehtivat oikeudellisista tiedoksiannoista ja voivat asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksiannon myös asianosaisen tehtäväksi. Siviilipuolen tiedoksiantoja ovat esimerkiksi velkomukset, avioerot ja erilaiset päätökset. Rikospuolen tiedoksiantoja ovat haasteet vastaajille ja asianosaisten ja todistajien kutsut oikeuskäsittelyihin. Tuomioistuimen huolehtiessa tiedoksiannosta, haastemies tai jokin muu sen henkilökuntaan kuuluva toimittaa tiedoksiannon virkavelvollisuuden nojalla tuomioistuimen ilmoittamaan määräpäivään mennessä. (OK 1.1.1734/4, 11:1-2)

Asianosaisen kuulemisperiaate eli kontradiktorinen periaate on yksi tärkeimmistä tiedoksiannon periaatteista ja se on määritetty perustuslain 21 §:ssä. Tiedoksiannolla on suuri merkitys oikeusprosessissa ja ilman tiedoksiantoja oikeusprosessit saattaisivat olla epäoikeudenmukaisia ja mahdollisesti myös syyttömiä voitaisiin tuomita yksipuolisesti. Jos vastaajalle ei annettaisi mahdollisuutta alkaa prosessissa hänelle tärkeisiin toimenpiteisiin kuten mahdollisuutta antaa vastinettaan määräajassa, saattaisi yksipuolinen tuomio tulla jopa yllätyksenä. Seuraavassa korkeimman oikeuden tapauksessa kyse on velkomusta koskevasta riita-asiasta.

KKO:2011:40

Käräjätuomari oli antanut haasteen riita-asiassa tiedoksi kuuluttamalla tilanteessa, jossa vastaajien asuinpaikaksi oli kanteessa ilmoitettu Bryssel, Belgia, mutta saantitodistuksella tapahtunut tiedoksianto oli epäonnistunut.

Kuulutustiedoksiannon jälkeen käräjätuomari oli antanut asiassa yksipuolisen tuomion. Korkein oikeus katsoi, että käräjätuomari oli huolimattomuuttaan rikkonut kuulutustiedoksiantoa koskevaa oikeudenkäymiskaaren säännöstä sekä tämän jälkeen Bryssel I -asetuksen määräyksiä antamalla asiassa yksipuolisen tuomion, vaikka kanne olisi tullut jättää viran puolesta tutkimatta. Käräjätuomarin katsottiin syyllistyneen menettelyllään tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen. Oli kysymys myös siitä, oliko yksipuolisen tuomion antamisesta aiheutunut vahinkoa.

Kyseisessä asiassa vastaajat eivät olleet saaneet asiaa tietoonsa, ennen kuin heitä vastaan oli annettu yksipuolinen tuomio. Ilman tiedoksiantoa tapahtuva yksipuolinen tuomio voi pahimmillaan johtaa siihen, että vastaaja ei tiedä meneillään olevasta prosessista mitään ennen kuin tuomio annetaan hänelle tiedoksi tai pahimmassa tapauksessa tuomio olisi suoraan täytäntöönpanokelpoinen.

Tiedoksiannon toimittajana haastemies

Haastemieslain mukaan tiedoksiantoja toimittavia haastemiehiä ovat virkansa puolesta haastemiesten esimiehet, haastemiehet ja kihlakunnanviraston ulosottomiehet. Haastemieslain 6 §:ssä on luettelo muista tiedoksiantoon oikeutetuista viranomaisista. Kyseinen pykälä helpottaa muun muassa vankiloissa oleville vastaajille osoitettujen tiedoksiantojen toimittamista. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin haastemiesten toimittamien tiedoksiantojen toimintatapoihin.

Haastemiehen tehtävämääräys on haastemieslain 3 §:ssä. Kyseisen lainkohdan mukaan haastemiehen tehtävänä on antaa viranomaisen tai yksityisen pyynnöstä toimialueellaan tiedoksi tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksiä sekä haasteita, kutsuja, ilmoituksia ja muitakin asiakirjoja. Edellä mainittu aluevelvoite ei kumoa toimikelpoisuutta muualla, koska lain mukaan haastemies on oikeutettu toimittamaan tiedoksiantoja myös toimialueensa ulkopuolella. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 15)

Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja on haastemiehille tarkoitettu opas, jossa kerrotaan tiedoksiantojen toimittamisesta. Tiedoksiantokäsikirja on oikeusministeriön alaisten virkamiesten käytössä.

Haastemies saa lain mukaan yksittäisessä tiedoksiantoasiassa salassapitosäännösten estämättä tietoonsa tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhteisöä koskevia tarpeellisia osoite-, puhelin- kuin muitakin yhteystietoja maksutta viranomaisilta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä tele- ja postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 15-16)

Haastemieslain mukaan jokainen on velvollinen antamaan haastemiehelle henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeelliset tiedot, kun haastemies häneltä niitä tiedoksiantotehtävää toimittaessaan tiedustelee. Haastemiehellä on lain mukaan myös oikeus käyttää poliisin virka-apua muun muassa henkilöllisyyden selvittämisessä. Antamalla väärät henkilöllisyydetiedot haastemiehelle syyllistyy viranomaisen erehdyttämiseen. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 16)

2.1 Tiedoksiantotavat kotimaassa

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä. Kyseisen luvun säännökset ovat kuitenkin toissijaisia, siitä kerrotaan 11 luvun 27§ :ssä seuraavasti: ”Tämän luvun säännöksiä ei sovelleta, kun siitä muualla laissa säädetään toisin.” Oikeudenkäymiskaaren säännökset siis väistyvät, kun esimerkiksi haastemieslaissa tai haastemiesasetuksessa määrätään toisella tavalla.

Posti- ja kirjetiedoksianto

Lain mukaan ensisijainen tiedoksiantotapa on postitse tapahtuva tiedoksianto saanti- tai vastaanottotodistusta vastaan. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3§ kertoo postitse tapahtuvista tiedoksiannoista seuraavasti:

”Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

1) postitse saantitodistusta vastaan; tai

2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta.

Postille on ilmoitettava, milloin tiedoksiannon saantitodistusta vastaan viimeistään on tapahduttava.”

Postitse tapahtuva tiedoksianto on usein edullisempi ja joustavampi kuin haastemiehen toimittama tiedoksianto. Vuonna 1997 rikosprosessiuudistuksen yhteydessä vastaanottotodistuksella tapahtuva postitiedoksianto ulotettiin myös rikosasioihin ja syyttäjän toimittamiin tiedoksiantoihin. (Jokela 2002, 419-420)

Saantitodistuksella tapahtuva tiedoksianto noudetaan postin toimipisteestä kotiin tulleen saapumisilmoituksen kanssa. Postivirkailija voi luovuttaa saantitodistuskirjeen kuittausta vastaan vain vastaanottajalle tai tämän valtuuttamalle henkilölle. Todistus saantitodistuskirjeen vastaanottamisesta palautuu käräjäoikeuteen ja tiedoksianto on tapahtunut. Saantitodistukseen on merkitty viimeinen tiedoksiantopäivä eli viimeinen kirjeen noutopäivä, jonka jälkeen posti toimittaa noutamattoman kirjeen takaisin käräjäoikeudelle. (Jokela 2002, 419-421)

Vastaanottotodistusta voidaan käyttää sellaisissa tapauksissa, joissa voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja palauttaa asiakirjan mukana tulleen todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta määräpäivään mennessä. (Jokela 2002, 419-421)

Vastaanottotodistus on ensisijaisesti käytetyin tapa toimittaa tiedoksiantoja. Käräjäoikeudet käyttävät omia vastaanottotodistus pohjiaan, joissa tiedoksiannon saaja todistaa allekirjoituksellaan saaneensa tiedon liitteinä olleista asiakirjoista ja postittaa vastaanottotodistuksen palautuskuorella takaisin käräjäoikeuteen. Tiedoksiannettu asiakirja jää tiedoksiannon saajalle ja asiakirjassa on ohjeet ja määräpäivä kirjallisen vastineen antamiselle.

Puhelintiedoksianto

Tiedoksianto voidaan toimittaa myös puhelimitse kertomalla tiedoksiannettavan asiakirjan sisällöstä vastaanottajalle. Puhelintiedoksiannossa vastaanottajalle on kerrottava asiakirjan tärkeimmät tiedot kuten asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksiannettu asiakirja ja tiedoksiantotodistus on viipymättä lähetettävä postitse tai sähköisesti vastaanottajalle hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Jos tiedoksiantoa on jo yritetty vastaanottotodistuksella, voidaan kysyä onko vastaanottajalla kyseiset asiakirjat hallussaan. Jos asiakirjat löytyvät jo vastaanottajalta, tulee silti tärkeimmät asiat käydä läpi ja tiedoksiantotodistus lähettää vastaanottajalle. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 22)

Puhelintiedoksianto voidaan tehdä sen ollessa asian laatuun ja laajuuteen nähden sopiva. Puhelimesta haastemiehen tulee myös varmistua siitä, että vastaanottaja saa epäilyksettä tiedon asiasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen. Puhelimitse ei kuitenkaan voi antaa tiedoksi kaikkia asioita, asia ei saa olla riittävä ja kyseessä pitää olla OK 5 luvun 3§ mukainen tietyn määräinen saaminen. Myös kutsut soveltuvat puhelintiedoksiantoon. Tiedoksiannon vastaanottajan on toimivaltasäännöksen vuoksi oltava tiedoksiantohetkellä Suomessa. Hänen henkilöllisyytensä varmistetaan kysymällä esimerkiksi osoite, henkilötunnus ja tarpeen vaatiessa muita tarkentavia kysymyksiä. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 23)

Haastemiestiedoksianto

Käräjäoikeuksissa toissijaisena tiedoksiantomenetelmänä on haastemiestiedoksianto. Kun tiedoksiantoa ei ole saatu toimitettua tai voidaan olettaa, ettei sitä saada toimitettua postitse tai puhelimitse tai ilmenee jokin muu painava syy, tiedoksiannon toimittaa haastemies henkilökohtaisesti

tiedoksiannon vastaanottajalle tai jollekin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7§ tarkoittamalle henkilölle:

”Haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle”. (OK 1.1.1734/4, 11:7)

Haastemiestiedoksiannossa asiakirja annetaan tiedoksi henkilökohtaisesti asianosaiselle tai hänen valtuuttamalleen henkilölle. Haastemiestiedoksianto voi tapahtua kärjäoikeuden tiedoksiantokeskuksessa, kun asianosaiselle on lähetetty kutsu saapua määröpäivään mennessä noutamaan hänelle tarkoitettu asiakirja kärjäoikeudesta. Asianosaiselle voidaan lähettää myös haastemiehen yhteydenottopyyntö asiaa koskien.

Joissain tapauksissa voi olla järkevintä alkaa tavoitella asianosaista puhelimitse tai henkilökohtaisella käynnillä ennen kutsujen lähettämistä. Haastemiestiedoksianto voidaan suorittaa asianosaisen kotiosoitteessa tai muussa paikassa, mistä hänet tavoitetaan. Joissain tapauksissa haastemiestiedoksianto on suoraan käyttökelpoisiin tiedoksiantomenetelmä, varsinkin jos asianosaisella on ennestään tiedoksiantamattomia asiakirjoja, joita on jo yritetty ensisijaisilla menetelmillä tiedoksiantaa. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 25)

Ilmoitus- ja kuulutustiedoksianto

Kun tiedoksiannettava ilmoitus tai päätös on ilmoitettu asianosaiselle tuomioistuimen kansliassa tai istunnossa, katsotaan hänen tuolloin saaneen siitä tiedon. Tuomioistuimen on kuitenkin pyynnöstä viipymättä toimitettava asianosaiselle asiaa koskevat asiakirjat. (OK 1.1.1734/4, 11:6)

Kun tiedoksiannon asianosaisen tai hänen tiedoksiannon vastaanottamista varten valtuuttamansa henkilön olinpaikasta Suomessa tai ulkomailla ei saada tietoa, tuomioistuin toimittaa tiedoksiannon kuuluttamalla. Kuulutustiedoksianto on viimeinen keino saada tiedoksianto perille jos asuinpaikkaa ei ole tiedossa.

Rikosasioissa tiedoksiantoa ei voida toimittaa kuuluttamalla vastaajalle eikä myöskään asianosaiselle tai muulle henkilölle siinä tapauksessa että tiedoksianto on kutsu henkilökohtaisesti tulla tuomioistuimeen tai velvoite henkilökohtaisesti suorittaa jotain. (Jokela 2002, 425)

Kuulutustiedoksiannosta päättää tuomioistuin ja se toteutetaan pitämällä asiakirjat liitteineen nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja julkaisemalla tuomioistuimen ilmoitustaululla ilmoitus kuulutustiedoksiannosta. Virallisen lehden kuukauden ensimmäisessä numerossa tulee julkaista ilmoitus kuulutuksen nähtävilläolosta ja asiakirjan pääasiallisesta sisällöstä. Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen kun ilmoitus Virallisessa lehdessä on julkaistu. (Jokela 2002, 426) Kolme kertaa viikossa julkaistava Virallinen lehti huolehtii lakisääteisen ilmoitusvelvoitteen täyttämisestä. Lehti julkaisee ne ilmoitukset, kuulutukset ja muut asiakirjat, jotka laki, asetus tai säädös määrää julkaistavaksi Virallisessa lehdessä. Virallisessa lehdessä julkaistaan asia vasta, kun asiaan ei saada muuten selkoa. (Virallinen lehti 2014)

Ilmoitus voidaan julkaista myös sanomalehdessä, jos voidaan olettaa että asianomainen saa sitä kautta paremmin tiedon kuulutuksesta. Jos samassa asiassa tehdään toinen kuulutustiedoksianto, riittää että asiakirjat ovat nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja ilmoitustaululla julkaistaan ilmoitus asiasta. Tällaisessa tapauksessa tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen kun asiakirjat on tuomioistuimen kansliassa nähtävillä ja ilmoitustaululla on julkaistu ilmoitus. (Jokela 2002, 426)

Sijaistiedoksianto

Milloin haastemies on tiedoksiantoa varten etsinyt henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedossa, mutta ei ole tavannut häntä tai ketään, jolla on oikeus hänen puolestaan vastaanottaa tiedoksianto, ja ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksiantoa, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle. Jollei ketään edellä

mainituista tavata, tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle (OK 1.1.1734/4, 11:7)

Sijaistiedoksiannossa tiedoksianto kohdistuu edelleen alkuperäiseen asianosaiseen ja tiedoksiannon toimittaa haastemies tai haastemieslain 6 §:ssä mainittu henkilö. Sijaistiedoksiannossa henkilön asuinpaikka Suomessa pitää olla tiedossa ja haastemiehen on tullut etsiä häntä, kuitenkaan tavoittamatta häntä tai edustajaa. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 27-29)

Sähköinen tiedoksianto

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3§ mahdollistaa tiedoksiannon toimittamisen myös sähköisesti edellyttäen, että ensin on saatu vastaanottajan suostumus sähköisen tiedoksiannon käyttöön. Sähköisen tiedoksiannon toteutumiseen vaaditaan myös vastaanottajan palauttama vastaanottotodistus määräpäivään mennessä.

Hallituksen esityksen (123/2009 vp) mukaan tiedoksiannon vastaanottajalle voitaisiin lähettää sähköpostin liitetiedostoina tiedoksi annettavat asiakirjat ja vastaanottotodistuslomake. Asiakirjat voitaisiin lähettää vain vastaanottajan itsensä ilmoittamalla tavalla. Asianosaisen ilmoittamaa sähköistä prosessiosoitetta voitaisiin siten käyttää myös todisteelliseen sähköiseen tiedoksiantoon. Myös esimerkiksi kutsu todistajalle voitaisiin lähettää sähköpostitse, kunhan todistaja on ensin antanut tähän suostumuksensa. Sähköposti tulisi lähettää tietoturvalisella tavalla. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 9§ ja 20§ seuraa, että tiedoksiannon vastaanottaja voisi myös täyttää ja palauttaa vastaanottotodistuksen sähköisessä muodossa tuomioistuimelle, esimerkiksi sähköpostin liitetiedostona. Vastaanottotodistus voitaisiin siten myös allekirjoittaa koneellisesti. (HE 123/2009 vp, 17)

Koneellisella allekirjoituksella tarkoitetaan sähköistä allekirjoitusta, josta määrätään vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (7.8.2009/617) 2 luvun 5 §:ssä seuraavasti:

Jos oikeustoimeen vaaditaan lain mukaan allekirjoitus, vaatimuksen täyttää ainakin sellainen kehittynyt sähköinen allekirjoitus, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä. Sähköiseltä allekirjoitukselta ei tule kuitenkaan evätä oikeusvaikutuksia yksinomaan sen vuoksi, että se on tehty muulla kuin edellä mainitulla tavalla.

Sähköinen tiedoksiantotapa ei ole ollut käytössä oikeusministeriön kautta kulkevissa kansainvälisissä tiedoksiannoissa. (Oikeusministeriön osastosihteerin haastattelu 26.11.2013)

Yhteenveto tiedoksiannoista Suomessa

Kaikki edellämainitut tiedoksiantotavat ovat Suomessa käytettävissä riita-asioissa, mutta kaikkia tiedoksiantotapoja ei ole sallittua käyttää rikosasioissa. Haastetta rikosasiassa ei saa antaa tiedoksi vastaajalle sijaistiedoksiantona tai kuuluttamalla. Samoin säännös oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 11§ riita-asiasta, joka koskee kahta tai useampaa asianosaista, jossa tiedoksianto voidaan toimittaa yhdelle asianosaiselle ja tiedoksiannosta ja asiakirjojen nähtävilläolosta ilmoitetaan Virallisessa lehdessä ja näin ollen tiedoksianto katsotaan tapahtuneen kaikille asianosaisille, ei voida käyttää rikosasiassa jossa on monta asianomaista. Myöskään tiedoksiantoa rikoksesta, josta on säädetty muu tai ankarampi rangaistus kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta, ei saa antaa tiedoksi valtuutetulle asiamiehelle. (Jokela 2008, 301)

2.2 Tiedoksisaaminen

Tiedoksiannon kääntöpuolena voidaan pitää tiedoksisaamista. Haastemiehen tulisi olla varma siitä että tiedoksiannon vastaanottaja on oikeustoimikelpoinen ja ymmärtää asian laadun ja miten siihen tulisi reagoida. Haastemies saa antaa ohjeita vain asian jatkokäsittelyn suhteen, mutta ei saa ottaa kantaa itse asiaan.

Usein haastemies neuvoo tiedoksiannon vastaanottajaa ottamaan yhteyttä tiedoksiannon lähettäjään tai oikeusaputoimistoon.

Tiedoksisäämisthetki on usein oikeusproessin kannalta merkityksellinen. Siitä alkaa juosta määräaika vastineen antamiselle, tyytymättömyyden ilmoittamiselle, muutoksenhauille ja takaisinsaannille. (Rautiainen 2012, 25-26)

Haastemiesasetuksen 3a § mukaan haastemies on tiedoksiannon yhteydessä velvollinen toimeksiantajan pyynnöstä suorittamaan asiakirjaan lausumia tiedoksisääjältä. Haastemies on tällöin velvollinen kertomaan tiedoksisääjälle häneltä pyydetyn lausuman merkityksen ja ettei tiedoksisääja ole velvollinen antamaan lausumaa. Jos taas haastemies toteaa, ettei tiedoksisääja ymmärrä lausuman merkitystä, ei lausumaa tule ottaa asiakirjaan. Lausumalla tarkoitetaan esimerkiksi testamentin hyväksymistä ja sillä on tiedoksisääjan kannalta suuret oikeusvaikutukset. (HaastemiesA 27.6.1986/506, 3a §)

3 KANSAINVÄLINEN TIEDOKSIANTO

Kun tiedoksiannon vastaanottaja asuu vieraassa valtiossa, joudutaan turvautumaan rajat ylittävään oikeusapuun. Rajat ylittävän oikeusavun määrä kasvaa jatkuvasti yleisen kansainvälistymisen myötä. (Frände ym 2012, 1099)

Kansainvälisen tiedoksiannon toimittaja

Kansainvälisiä tiedoksiantoja toimittaa tuomioistuinten lisäksi aluehallintovirastot sekä oikeusministeriö ja ulkoasiainministeriö. Tuomioistuimet toimittavat oikeudenkäynteihin liittyvät tiedoksiannot, ellei vastaanottava valtio vaadi tiedoksiannolta diplomaattista tietä.

Aluehallintoviraston tehtävänä on toimittaa muiden kuin oikeudenkäyntiin liittyvien asiakirjojen, kuten testamenttien, lakiosavaatimusten tai irtisanomisilmoitusten tiedoksiantopyyntöjä joihinkin maihin. Aluehallintovirasto toimittaa edellämainituissa asioissa tiedoksiannot Pohjoismaihin sekä osaksi myös Haag 1965 sopimuksen valtioihin yhdessä oikeusministeriön kanssa. Valtioihin, jotka eivät ole liittyneet Haag 1965 sopimukseen, edellämainitut tiedoksiannot toimittaa aluehallintovirasto yhdessä oikeusministeriön ja ulkoasiainministeriön kanssa, riippuen kyseisen valtion kanssa solmituista sopimuksista. (Aluehallintovirasto 2014)

Aluehallintovirasto ei toimita tiedoksiantopyyntöjä EU-valtioihin, koska Eu:n jäsenvaltioiden välillä sovelletaan oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1393/2007. Asetuksessa mainittuja lähettäviä viranomaisia Suomessa ovat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus. Vastaanottavia viranomaisia ovat vain kärjäoikeudet. (Aluehallintovirasto 2014)

Kansainvälisten tiedoksiantojen yleisimmät aiheet

Yleisimpiä kansainvälisten tiedoksiantojen aiheita ovat siviiliasioissa velkomukset, avioerot, testamentit ja elatusavut. Rikosasioissa taas yleisimpiä ovat kirjanpitorikokset, petokset ja törkeät rattijuopumukset. (Oikeusministeriön osastosihteerin haastattelu 26.11.2013)

Muiden maiden kansalaiset

Vuoden 2012 lopussa noin 230 000 täysi-ikäistä suomalaista asui vakituisesti ulkomailla. (Henriksson ym. 2012, 23)

Suomessa vakinaisesti asuvia ulkomaan kansalaisia vuoden 2012 lopussa oli yhteensä 195 538. Vuoden 2007 lopussa vastaava luku on ollut 132 708. Vuoden 2002 lopussa vastaava luku on ollut 103 682. (Väestötietojärjestelmä, Väestörekisterikeskus 7.10.2013.)

Suomessa vakinaisesti asuvien ulkomaan kansalaisten määrä on kymmenessä vuodessa melkein tuplaantunut. Viimeisen viiden vuoden aikana määrä on kasvanut huomattavasti enemmän kuin 2002-2007 vuosien aikana. Luonnollisesti myös kansainvälisten oikeudellisten asioiden määrä on kasvanut tasaisesti viimeisten vuosien aikana. Kansainvälisten tiedoksiantoasioiden toimittaminen Suomessa ja tiedoksiantopyyntöjen lähettäminen toiseen valtioon vievät hieman enemmän aikaa kuin vastaavien kansallisten asioiden käsittely.

EU-kansalaisten yhdenvertaisuus

Jokainen Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen on myös unionin kansalainen. Kansalaisuuteen liittyy tiettyjä EY:n perustamissopimuksessa olevia perusoikeuksia, joista yksi on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueilla. Euroopan unionin kansalaiset saavat siis hakea ja vastaanottaa työtä, tarjota ja vastaanottaa palveluja sekä sijoittautua asumaan toiseen jäsenvaltioon vapaasti Euroopan unionin alueella. (Oikeusministeriön Kansanvalta.fi 2013)

Eurooppalaista oikeusaluetta rakennetaan edelleen ja se muokkaantuu koko-ajan. Sille on luotu vahva perusta, mutta integraation edetessä ja liikkuvuuden lisääntyessä oikeudellista yhteistyötä tullaan tarvitsemaan yhä enemmän. EU on vapaan liikkuvuuden alue, jossa ihmiset voivat siirtyä vapaasti EU-maasta toiseen matkustaakseen, opiskellakseen, tehdä töitä ja ollakseen perheen kanssa. Noin 12 miljoonaa EU:n kansalaista asuu kotimaansa sijaan toisessa EU-valtiossa ja noin 16 miljoonan pariskunnan osapuolet ovat eri maista lähtöisin. EU:n alueella käsitellään vuosittain noin 450 000 perintöasiaa joissa on oikeudellisia asioita useammassa maassa. Lainsäädäntöä on tehty helpottamaan erityisesti ihmisten ja yritysten toimintaa EU:n sisäisesti. Yhteistä lainsäädäntöä tarvitaan kuitenkin etenkin silloin, kun kaikki ei menekään hyvin ja syntyy oikeudellisia riitoja. (Henriksson ym. 2012, 23-25)

3.1 Kansainvälinen oikeusapu

Kansainväliseen oikeusapuun niin rikos- kuin siviiliasioissakin kuuluu yhtenä tärkeänä osana asiakirjojen tiedoksianto. Kansainvälinen oikeusapu perustuu pääasiassa yleissopimukseen, kahdenvälisiin sopimukseen ja valtioiden omaan lainsäädäntöön. Oikeusapua antavaa valtiota kutsutaan vastaanottavaksi valtioksi ja oikeusapua pyytävää valtiota kutsutaan lähettäväksi valtioksi. Tiedoksiannot ulkomaille sisältävät samankaltaisia oikeudellisia asioita kuin valtioiden sisälläkin liikkuvat tiedoksiannot. Tuomioistuinten kansainvälinen menettely lähtee liikkeelle siitä kun käsiteltäväksi saapuu tapaus jossa asianosainen oleskelee ulkomailla. Tapauksessa tulee ratkaista millä menetelmällä tiedoksianto saadaan toimitettua mahdollisimman tehokkaasti ottaen kuitenkin huomioon että asianosainen oleskelee ulkomailla. (Koulu 2003,169-171) Kun asianosaisen osoite ulkomailla on tiedossa, OK 11 luvun 8§ mukaan tuomioistuimen tulee huolehtia tiedoksiannettavien asiakirjojen lähettämisestä ulkomaan viranomaiselle siten kuin siitä on erikseen säädetty tai kyseisen vieraan valtion kanssa sovittu. Viranomaisen on myös ilmoitettava

tiedoksiannon tapahtumiselle määröpäivä. Kansainvälisissä tiedoksiannoissa prosessiin vaikuttaa käsittelevien maiden väliset sopimukset ja niistä kerronkin tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Pohjoismainen oikeusapusopimus

Pohjoismaiden kesken sovelletaan vuonna 1974 Suomessa voimaan tullutta asetusta pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa (PohjOikApuA 470/75). Sopimuksessa olivat mukana kaikki neljä pohjoismaata, mutta Euroopan unionin vastaava tiedoksiantoasetus on syrjäyttänyt asetuksen unionin jäsenvaltioiden välillä. Sopimus on voimassa enää vain Suomen ja Norjan välillä ja Suomen ja Islannin välillä. Sopimuksen erikoisuutena onkin se, että se ei velvoita sopimusvaltioita antamaan oikeusapua. Käytännössä kuitenkin kaikki pohjoismaat antavat aina pyydetyn oikeusavun. (Koulu 2003, 174)

Suomen ja Venäjän oikeusapusopimus

Suomen ja Venäjän välillä on voimassa kahdenkeskinen oikeusapusopimus. Sopimus on alunperin tehty Suomen ja Neuvostoliiton välille, mutta Neuvostoliiton hajotessa sovittiin sopimuksen pätevän myös Venäjään. Kaikki sopimusmaiden kesken kulkevat tiedoksiannot on tehtävä ulkoministeriön välityksellä. Sopimuksen mukainen oikeusapu onkin todella aikaavievää ja kestää normaalisti vähintään vuoden. (Koulu 2003, 175-176)

3.2 Sopimukset tiedoksiannoista

Pohjoismaat

Pohjoismaiden välillä on oma tiedoksianto koskeva sopimus. Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin välillä sovelletaan sopimusta oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisesta ja todistelusta SopS 26/75. Tiedoksiantopyyntö toimitetaan suoraan toisen pohjoismaan valtion viranomaiselle.

Tiedoksiantopyynnön tulee olla laadittu joko norjan-, ruotsin- tai tanskankielellä. Itse tiedoksianto ei tarvitse kääntää, jos tiedoksiannon vastaanottaja vapaaehtoisesti vastaanottaa asiakirjan ja ymmärtää sen sisällön. (Asetus 26/1975, artikla 2)

Pohjoismaista vain Norja vastustaa suoraa kirjattuna kirjeenä tapahtuvaa posti-tiedoksianto. Muihin pohjoismaihin postitiedoksiantoon soveltuvat asiakirjat voidaan lähettää kirjattuina kirjeinä. Kun tiedoksianto tulee toimittaa suoraan valtion viranomaiselle, oikeusministeriön intranetistä Ilonasta löytyy tiedot pohjoismaiden vastaanottavista viranomaisista osoitteineen. Ruotsissa tiedoksiantopyyntö lähetetään lääninhallitukseen, joita on 21 kappaletta. Norjassa tiedoksiantopyyntö lähetetään paikalliseen alioikeuteen, joita löytyy 79 kappaletta. Tanskassa tiedoksiantopyynnot lähetetään myös alioikeuteen joita löytyy 24 kappaletta. Islantiin lähtevät tiedoksiantopyynnot toimitetaan Islannin oikeusministeriöön. Ruotsin ja Tanskan kanssa sovelletaan aina Pohjoismaiden tiedoksiantosopimusta vaikka ne ovatkin EU valtioita. (Oikeusministeriön Ilona intranet 22.7.2013)

Oikeusministeriön Ilona intranetistä löytyy tiedoksiantoja koskien kansainvälisiä lomakkeita ja maa kohtaisia ohjeita. Sivut ovat käytössä käräjäoikeuksien henkilökunnalla.

EU-valtiot

EU:n tiedoksiantoasetuksessa vuodelta 2007 kerrotaan unionin asettaneen tavoitteekseen pitää yllä ja kehittää aluettaan vapauten, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvana alueena, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus. Unioni toteuttaa muun muassa oikeudellista yhteistyötä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa parantaakseen alueen moitteetonta toimintaa. Moitteeton toiminta edellyttää jäsenvaltioiden välillä lähetettävien oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannon parantamista ja nopeuttamista. Asetuksella toteutetaan suorat yhteydet viranomaisten välillä ja nopean tiedoksiannon tavoite oikeuttaa käyttämään mitä tahansa asianmukaisia

keinoja, edellyttäen että tiettyjä asiakirjan luettavuuteen ja tarkkuuteen liittyviä seikkoja noudatetaan. (EU:n tiedoksiantoasetus 2007, 1) Uutuudesta huolimatta EU:n tiedoksiantoasetus ei ota huomioon sähköisen tiedoksiannon mahdollisuutta. Sähköisten viestimien käyttö on kuitenkin sallittua mutta oikeudenkäyntimaan prosessilaki ratkaisee sen että katsotaanko tiedoksianto tapahtuneeksi telekopiolla tai sähköpostiviestillä. (Frände ym, 1106)

Jäsenvaltioiden keskeisten tiedoksiantojen ohessa tulee olla kaavan mukainen vakiolomake, joka on täytettävä sen maan jollain virallisella kielellä, jossa tiedoksianto on toimitettava. Jäsenvaltio voi myös valita jonkin muun kielen, jolla se hyväksyy tiedoksiantojen vakiolomakkeen vastaanottamisen. Vakiolomakkeesta selviää, miten tiedoksianto halutaan toimitettavan. Lomakkeesta nähdään myös haluaako lähettäjä, että tiedoksiannon toinen kappale tai kopio asiakirjasta, palautetaan tiedoksiantotodistuksen kanssa. Pääsääntöisesti tiedoksiannot toimitetaan vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan ja pyydettyä muullakin tavalla, jos se ei ole vastaanottavan valtion lainsäädännön vastaista. Asiakirjan tiedoksianto toisessa valtiossa on toimitettava aina mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kuukauden kuluessa siitä kun tiedoksiannon suorittava valtio on vastaanottanut asiakirjan. (EU:n tiedoksiantoasetus 2007,1)

Kun toisesta EU-maasta saapuu tiedoksiannettava asiakirja haastemiehelle, on vastaanottamisesta tehtävä ilmoitus seitsemän päivän kuluessa tiedoksiannon lähittäneelle viranomaiselle F.2. lomakkeella, joka löytyy Ilonasta. Jos asiakirja joudutaan siirtämään toisen käräjäoikeuden haastemiehelle tai se joudutaan palauttamaan lähettäjälle, tulee siitä ilmoittaa lähettävälle viranomaiselle Ilonasta löytyvillä F.3 tai F.4 lomakkeilla. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 85)

EU-tiedoksiannoissa käytetään Ilonasta löytyvää F.6 tiedoksiantotodistusta. Todistus on laadittava lähettävän valtion jollakin virallisella kielellä tai muulla kielellä jonka lähettävä valtio on hyväksynyt tiedoksiantoihin. Tiedoksiantoasetuksessa neuvotaan laatimaan tiedoksiantotodistus kun toimenpiteet asiakirjan tiedoksiantamiseksi on suoritettu. Tiedoksiantotodistus

kannattaa kuitenkin tulostaa jo ennen tiedoksiantoon ryhtymistä, jotta todistus voidaan täyttää tiedoksiannon yhteydessä ja OK 11 luvun 17§ mukaan luovuttaa todistus tiedoksiannosta vastaanottajalle. (EU:n tiedoksiantoasetus 2007, 5)

Yleisimpiä menettelytapoja lähettäessä tiedoksiantoa Euroopan unionin sisällä toisessa maassa oleskelevalle asianosaiselle, ovat postitiedoksianto tai tiedoksianto viranomaisen välityksellä. Postitiedoksiantoon soveltuvat asiakirjat voi lähettää suoraan vastaanottajalle kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta käyttäen. Postitiedoksiannossa on oltava myös vakiolomake josta vastaanottaja saa selville kieltäytymismahdollisuuden jos asiakirjaa ei ole laadittu kielellä jota vastaanottaja ymmärtää tai kielellä, joka on vastaanottavan jäsenvaltion virallinen kieli tai, jos jäsenvaltiossa on useita virallisia kieliä, sen paikkakunnan virallinen kieli tai jokin sen paikkakunnan virallisista kielistä, missä tiedoksianto tapahtuu. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 85). Vakiolomakkeita löytyy tällähetkellä Atlaksesta seitsemän kappaletta, mutta ne ovat siirtymässä Euroopan unionin komission ejustice portaaliin ja ovat siten helpommin saatavilla (Oikeusministeriön osastosihteerin haastattelu 26.11.2013).

Vastaanottavat viranomaiset ja valtioiden hyväksymät kielet löytyvät Ilonan kautta Atlaksesta, hakemalla maittain postinumeron tai kaupungin perusteella. Kaikki muut valtiot ovat hyväksyneet vaihtoehtoiseksi kieleksi englannin, paitsi Luxemburg, joka vaatii ranskan- tai saksankieliset lomakkeet. Lomakkeet täytetään suoraan Atlaksessa suomen- tai ruotsinkieliseen pohjaan, jonka jälkeen pohjakielen voi vaihtaa suoraan vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle ja tulostaa lähetystä varten. (EU:n tiedoksiantoasetus 2007, 4-6)

Eurooppalainen maksamismääräys

Koska henkilöt ja tavarat liikkuvat yhä enemmän valtiosta toiseen, myös maksukyvyttömyys yltää valtioiden rajojen yli. Euroopan unionin alueella henkilöiden, tavaroiden ja kaiken muunkin liikkuminen on pyritty tekemään

vaivattomaksi, myös maksujen ja velkojen perimisestä on haluttu tehdä helpompaa Eurooppalaisen maksamismääräyksen avulla.

12. joulukuuta 2006 alkaen on EU:n alueella, Tanskaa lukuun ottamatta, sovellettu asetusta Eurooppalaisesta maksamismääräyksestä. Asetusta soveltavat myös Yhdistynyt kuningaskunta sekä Irlanti. Asetuksen tarkoituksena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa valtion rajat ylittävien riidattomia rahamääräisiä vaatimuksia koskevien asioiden käsittelyä. (EU:n maksamismääräysasetus 2008, 1)

Asetuksen mukaan Eurooppalainen maksamismääräysmenettely on valinnainen lisäkeino asian kantajalle, jolla on myös mahdollisuus käyttää muita kansallisessa lainsäädännössä säädettyjä menettelyjä. Asetuksella ei siis pyritä korvaamaan eikä yhdenmukaistamaan lainsäädäntöä joka koskee riitauttamattomien vaatimusten perintää, vaan sillä mahdollistetaan helpompi ja joutuisampi menettely asiassa. Menettelyn tulisi kuitenkin perustua vakiolomakkeiden käyttöön, jotta helpotetaan valtioiden tietojenkäsittelyä. Vakiolomakkeet löytyvät liitteinä asetuksesta sekä sähköisesti täytettävänä Ilonasta. (EU:n maksamismääräysasetus 2008, 2-3)

Lomake tulee täyttää jollakin sen tuomioistuimen hyväksymällä kielellä jonka käsiteltäväksi asia saatetaan. Lomake on käännetty valmiiksi kaikille Euroopan unionin virallisille kielille, jotta lomakkeen täyttäminen olisi mahdollisimman helppoa ja joutuisaa. Vakiolomakkeen lopusta löytyy täyttöohjeet ja tietoja lomakkeeseen täytetäänkin usein koodinumeroin. Numeroiden käytöllä pyritään siihen, että lomake voidaan täyttää vaikka vastaanottavan maan hyväksymä kieli ei ole täyttäjän hallinnassa. Näin ollen tiedoksiannettaessa asiakirjaa Suomessa, apua saattaa saada myös suomenkielisestä vakiolomakkeesta, jos kaikkia kohtia ei ole muistettu kääntää Suomen hyväksymälle kielelle. Suomi hyväksyy Eurooppalaisen maksamismääräyksen suomen- ja ruotsinkielisenä. (EU:n maksamismääräysasetus 2008, 4)

Vaatimuksessa tulee eritellä mihin vaatimuksen pääoma liittyy, esimerkiksi myynti-, vuokra-, palvelu-, vakuutus-, urakka- tai työsopimukseen. Pääoma voi

perustua myös lainaan tai vakuuteen, vahingonkorvaukseen, lapsen elatussopimukseen sekä myös sopimukseen perustumattomaan velvoitteeseen. Vaatimuksen tueksi tulisi esittää joko kirjallisia tai suullisia todisteita, asiantuntija lausuntoja, esineeseen tai paikkaan kohdistuva katselmus tai muu täsmennettävä näyttö. (EU:n maksamismääräysasetus 2008, 13)

Vastaajalle on ilmoitettava hänellä olevasta mahdollisuudesta joko maksaa määräyksessä ilmoitettu määrä kantajalle tai vastustaa maksamismääräystä antamalla vastine määräyksen antaneelle tuomioistuimelle lähettämällä se 30 päivän kuluessa siitä, kun maksamismääräys on annettu hänelle tiedoksi. Riittävää on, että vastine lähetetään 30 päivän kuluessa tiedoksiannosta. Vastaajalle olisi ilmoitettava tästä sekä siitä, että sen jäsenvaltion kansalliset vapaapäivät, jossa eurooppalaisen maksamismääräyksen antava tuomioistuin sijaitsee, otetaan määräajan kulumisessa huomioon. (HE 157/2008, Yleisperustelut, 2.2)

Maksamismääräyksessä ilmoitetaan että siitä tulee täytäntöönpanokelpoinen, jollei tuomioistuimelle anneta vastinetta. Jos vastine annetaan, menettely taas jatkuu määräyksen antavan jäsenvaltion toimivaltaisissa tuomioistuimissa tavanomaista riita-asian käsittelyä koskevien sääntöjen mukaisesti, jollei kantaja ole nimenomaisesti pyytänyt menettelyn päättämistä tässä tapauksessa. (HE 157/2008 Yleisperustelut, 2.2)

Maksamismääräyksen tiedoksiannosta määrätään asetuksen 13-15 artikloissa siten, että se voidaan antaa vastaajalle tiedoksi jollakin asetuksessa määrätyllä tavalla noudattaen kuitenkin sen valtion lainsäädäntöä, jossa määräys annetaan tiedoksi. Tiedoksianto voidaan toimittaa myös vastaajan edustajalle. (EU:n tiedoksiantoasetus 2007, 6)

Tiedoksianto, johon liittyy vastaajan vastaanottotodistus, voidaan toimittaa:

- henkilökohtaisella tiedoksiannolla joka osoitetaan vastaanottajan allekirjoittamalla vastaanottotodistuksella johon on merkitty vastaanottopäivä
- henkilökohtaisella tiedoksiannolla joka osoitetaan tiedoksiannon toimittaneen toimivaltaisen henkilön allekirjoittamalla asiakirjalla, jossa todetaan, että

vastaaaja on vastaanottanut asiakirjan tai kieltäytynyt vastaanottamasta sitä ilman laillista perustetta, ja johon on merkitty tiedoksiantopäivä

- posti- sekä sähköisellä tiedoksiannolla, joka osoitetaan vastaajan allekirjoittamalla ja palauttamalla vastaanottotodistuksella, johon on merkitty vastaanottopäivä (EU:n tiedoksiantoasetus 2007, 6).

Tiedoksianto, johon ei liity vastaajan vastaanottotodistusta, voidaan toimittaa:

- henkilökohtaisella tiedoksiannolla vastaajan kotiosoitteessa henkilölle, joka asuu samassa taloudessa kuin vastaaja tai työskentelee siellä. Vastaajan ollessa itsenäinen ammatinharjoittaja tai oikeushenkilö on tiedoksianto mahdollista toimittaa myös vastaajan liiketiloissa henkilölle joka työskentelee vastaajan palveluksessa. Kuitenkin vain siinä tapauksessa että vastaajan osoite on varmuudella tiedossa. (EU:n maksamismääräysasetus 2006, 6-7)
- vastaajan postilaatikkoon, postitoimistoon tai toimivaltaisen viranomaisen haltuun ja ilmoittaa vastaajalle asiakirjasta kirjallisesti sekä selkeästi mainiten, että kyse on tuomioistuinasiakirjasta tai että ilmoitus vastaa oikeusvaikutukseltaan tiedoksiantoja ja käynnistää määräajan kulumisen. (EU:n maksamismääräysasetus 2006, 6-7)
 - Kaikki edellä mainitut tiedoksiannot tulee todistaa tiedoksiannon toimittaneen henkilön allekirjoittamalla asiakirjalla, jossa ilmoitetaan käytetty tiedoksiantotapa, tiedoksiantopäivä ja henkilön nimi jolle tiedoksianto on toimitettu, jos tiedoksianto on toimitettu jollekin muulle kuin vastaajalle. Henkilökohtaiset tiedoksiannot voi todistaa myös vastaanottajan antamalla vastaanottotodistuksella. Käytettäessä sähköistä tiedoksiantoja, tulee olla todisteellinen tiedoksiannon toimittamisen automaattinen vahvistus, mikäli vastaaja on etukäteen nimenomaisesti hyväksynyt tämän tiedoksiantotavan. (EU:n maksamismääräysasetus 2006, 6-7)

Eurooppalaisen maksamismääräyksen tiedoksianto toimitetaan Suomessa soveltaen oikeudenkäymiskaaren 11 luvun säännöksiä. Ainoastaan

oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9§ mukainen kuulutustiedoksianto ei sovellu maksamismääräys asetuksessa määrättyihin vähimmäisvaatimuksiin. (EU:n maksamismääräysasetus 2006, 1-2)

Suomesta lähtevät Eurooppalaiset maksamismääräykset hoitaa keskitetysti Helsingin käräjäoikeus. (HE 157/2008, yleisperustelut 2.2)

Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimus

Kansainvälinen oikeusapu on pitkään perustunut Haagin sopimukseen, joihin melkein kaikki Euroopan valtiot ja monet Euroopan ulkopuolisetkin maat ovat liittyneet. Haagin oikeusapusopimus on lähtöisin vuodelta 1905 ja sitä on päivitetty monesti vastaamaan nykypäivän tarpeita. Vuonna 1965 Haagissa tehtiin sopimus asiakirjojen tiedoksiantamisesta, johon Suomi liittyi vuonna 1969. Haagin sopimusta sovelletaan muun muassa Australiaan, Intiaan, Kanadaan, Yhdysvaltoihin, Kiinaan, Sveitsiin, Turkkiin ja Venäjälle suuntautuviin tiedoksiantoihin. (Ilona intranet 22.7.2013)

Lokakuussa 2013 Haag 1965 sopimuksen valtioita oli yhteensä 68 kappaletta. Ilonasta on suora linkki sopimukseen kuuluvista valtioista ja päivitetystä listasta näkyy myös vastaanottavan valtion mahdolliset varaumat tiedoksiantojen vastaanottamistapaa tai kieltä koskien. Useat Haag 1965 sopimusvaltiot ovat varaumalla vaatineet heille saapuvista asiakirjoista valmiit käännökset hyväksymällään kielellä. (Haag 1965 maataulukko)

Yleisimpiä menettelytapoja tiedoksiantojen lähettämiseen Haag 1965 valtioiden välillä ovat postitiedoksianto ja tiedoksianto keskusviranomaisen välityksellä. Asiakirjat voidaan lähettää postitse suoraan vastaanottajalle jos kyseinen valtio ei ole tehnyt varaumaa jolla sulkee pois postitiedoksiannon käytön. Tällaisia maita ovat muun muassa Egypti, Intia, Kiina, Norja, Sveitsi, Turkki, Ukraina, Venezuela ja Venäjä. Tilanne saattaa kuitenkin muuttua ja asia kannattaa tarkastaa aina päivitetystä listasta. Postitiedoksiannon sallii muun muassa Australia, Kanada ja Yhdysvallat. Postitiedoksiannoissa Haag 1965 valtioihin ei

käytetä yhtenäisiä lomakkeita, mutta asiakirjoista tulee tarvittaessa liittää käännökset jotta vastaanottaja ymmärtää asiakirjan merkityksen. (Haag 1965 sopimus, artikkelat 3-5)

Kun tiedoksianto ei ole mahdollinen postin välityksellä tai asiakirjan luonne ei sovellu postitiedoksiantoon, toimittaa lähettävän valtion keskusviranomaisen tiedoksiantopyynnön vastaanottavan valtion keskusviranomaiselle. Suomessa keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö. Vastaukset tiedoksiantopyyntöihin palautetaan kuitenkin suoraan tuomioistuimille. Oikeusministeriön kansainväliseen yksikköön toimitetaan kahtena kappaleena tiedoksiantopyyntö, tiedoksiannettavat asiakirjat ja tarvittaessa käännökset ja mahdolliset maksukuitit tiedoksiannoista jos vastaanottava valtio vaatii etukäteen maksun tiedoksiannosta. Etukäteismaksun vaativat Yhdysvallat ja Kanada. (Ilona intranet 22.7.2013)

Tiedoksiantopyynnöissä käytetään englanninkielistä Request of Summary lomaketta johon löytyy linkki Ilonasta. Venäjälle ja Ukrainaan löytyy Ilonasta omat lomakkeensa, jotka ovat kolmikielisiä ja sisältävät englannin ja vastaanottavan valtion kielen lisäksi ranskankielisen tekstin. Lomakkeet voidaan täyttää englanniksi ja lomakkeeseen tulee merkitä lähettävän tuomioistuimen tiedot. Tiedoksianto pyydetään yleensä vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan. (Ilona intranet 22.7.2013)

Muut valtiot

On olemassa useita valtioita joiden kanssa Suomella ei ole voimassa olevaa sopimusta tiedoksiantojen toteuttamisesta. Monet valtiot kuitenkin antavat oikeusapua ulkomaisille tuomioistuimille ilman sopimukseen perustuvaa velvollisuutta, edellyttäen että oikeusapua antavan valtion oikeusjärjestys sallii toivotun oikeustoimen. (Koulu 2003, 171) Tiedoksantoa koskeva oikeusapu evätään vain äärimmäisen harvoin siitä syystä, että tiedoksiantaminen olisi vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita. Edellämainitun kaltainen orde public –epäämisperuste tulee sovellettavaksi todella harvoin. (Frände ym.2012,

1100) Käytännössä Suomi antaa kansainvälistä oikeusapua kaikille sitä pyytäneille valtioille. (Koulu 2003, 171)

Asetuksessa 19.3.1982/211 määrätään tiedoksiantopyyntöjen lähettamisestä ja vastaanottamisesta näiden valtioiden kanssa. Tiedoksiantopyyntöön ei suostuta 3§:län mukaan, jos tiedoksiannon toimittaminen on Suomen oikeusjärjestyksen vastaista. Toiminnassa sopimuksettomien valtioiden kanssa ei ole juurikaan eroa.

Konsuli- tai diplomaattistietä pitkin lähetetään ne tiedoksiantopyynnöt, joiden vastaanottajavaltio on joko:

- Liittynyt Haagin riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevaan sopimukseen 1.3.1954. Tällä hetkellä valtioita on 47 kappaletta ja vuonna 2012 päivitetty lista sopimusvaltioista löytyy osoitteesta:
http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=33
- Tai sopinut Suomen kanssa, että sen ja Suomen välisiin suhteisiin sovelletaan Suomen ja Yhdistyneiden kuningaskuntien välistä sopimusta oikeudellisesta menettelystä siviili- ja kaupallisluontoisissa asioissa 11.8.1933 (SopS 3/1934). Kyseistä sopimusta sovelletaan lähetettäessä asiakirjoja eräisiin Yhdistyneisiin kuningaskuntaan kuuluviin merentakaisiin alueisiin. Muun muassa Caymansaariin ja moniin muihin pieniin Karibianmeren saariin.
- Ei ole liittynyt kansainvälisiin oikeusapua koskeviin sopimuksiin eikä ole tehnyt oikeusapua koskevaa sopimusta Suomen kanssa. Tällaisia valtioita ovat muun muassa Thaimaa, Vietnam ja Kuuba.

Alkuperäinen tiedoksiannettava asiakirja ja virallinen käännös vastaanottavan valtion kielellä (molemmat kahtena kappaleena) sekä vapaamuotoinen pyyntö tiedoksiannosta lähetetään tuomioistuimesta ulkoasiainministeriölle. Ulkoasiainministeriö toimittaa tiedoksiantopyynnön vastaanottavalle viranomaiselle ja liittää mukaan vastavuoroisuuslausekkeen. Vastavuoroisuuslausekkeella tarjoudutaan antamaan samankaltaista oikeusapua vastaanottavalle valtiolle samankaltaisessa tilanteessa. Vastavuoroisuuslauseke ei kuitenkaan sido lähettäjää eikä vastaanottajaa

mihinkään tuleviin toimenpiteisiin. (Varsinais-Suomen käräjäoikeuden sihteerin haastattelu 28.10.2013)

Yhteenveto kansainvälisistä tiedoksiannoista

Tiedoksiannon suuntautuessa vieraaseen valtioon, on ensin selvitettävä millaisia sopimuksia valtioiden välillä on tai onko valtioilla minkäänlaisia voimassaolevia sopimuksia koskien tiedoksiantoja tai oikeusapua. Valtioiden väliset oikeusapusopimukset eivät ole niin kattavia ja yksityiskohtaisia, kuin erikseen solmitut tiedoksiantosopimukset. Esimerkkinä Venäjän kanssa voimassa oleva oikeusapusopimus, jota soveltaen tiedoksiannon toimittaminen kestää noin vuoden verran.

EU:n tiedoksiantoasetus on kattava ja tiedoksiantoja EU:n alueella helpottaa yhteiset lomakkeet ja kielimääräykset. Eurooppalainen maksamismääräys on helpottanut saatavien perintää ja yhtenäiset lomakkeet helpottavat myös maksamismääräyksen tiedoksiantoa ja lähettämistä.

Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimus kattaa monia euroopan ulkopuolisia valtioita, mutta sopimukseen ei ole liitetty yhtenäisiä lomakkeita. Maataulukosta näkee reaaliajassa valtiot, jotka noudattavat sopimusta ja onko kyseinen valtio asettanut varaumia heille saapuviin tiedoksiantopyyntöihin. Varaumalla saatetaan esimerkiksi poissulkea mahdollisuus postitiedoksiannon käyttöön tai vaatia tiedoksiannosta maksua ennen prosessitoimeen ryhtymistä.

On olemassa myös valtioita, joiden kanssa Suomella ei ole minkäänlaista oikeusapua tai tiedoksiantoja koskevaa sopimusta. Thaimaa on yksi näistä valtioista. Thaimaa on nykyään suosittu lomanviettopaikka suomalaisten keskuudessa ja monet suomalaiset asuvat ja työskentelevät siellä. Varsinais-Suomen Käräjäoikeuden sihteerin mukaan yhteistyö Thaimaan viranomaisten kanssa on kuitenkin helppoa ja joutuisaa. (Varsinais-Suomen käräjäoikeuden sihteerin haastattelu 28.10.2013)

Vastaajan olinpaikka tuntematon

Jos vastaajan tai asianosaisen olinpaikka on tuntematon, saatetaan joutua turvautumaan kuulutukseen. Tiedoksiannon vastaanottajan osoitteen tai olinpaikan selvittämistä ei ole mahdollisuutta siirtää vastaanottavan valtion vastuulle. (Leppänen 2009, 11)

Ulkomailla oletettavasti oleskelevaan asianosaiseen kohdistuvaa kuulutustiedoksiantoa koskevat samat säännökset, kuin aikaisemmin kertomaani kotimaahan suuntautuvaan kuulutustiedoksiantoon. Kuuluttamalla tapahtuva tiedoksianto korvaakin usein tiedoksiannon ulkomailla, mutta tällöin puhutaan kuvitteellisesta eli fiktiivisestä tiedoksiannosta. Kuulutustiedoksianto vaarantaa yleensä asianosaisen oikeusturvan, koska ulkomaalainen ei yleensä saa tietoonsa suomalaista kuulutusta. (Frände ym. 2012, 1101)

3.3 Suomeen saapuvat tiedoksiannot rikosasiassa

Asiakirjan kieli

Tiedoksiannettava asiakirja voidaan toimittaa Suomeen joko suomen-, ruotsin-, norjan-, tanskan-, englannin-, ranskan- tai saksankielisenä. Jos asiakirja on jollain muulla kuin suomen- tai ruotsinkielellä, tiedoksianto toimitetaan vastaanottajalle vain jos tämä suostuu ottamaan sen vastaan asiakirjan kielellä. Jos on kuitenkin ilmeistä että vastaanottaja ymmärtää asiakirjan- tai siitä tehdyn käännöksen kieltä, voidaan tiedoksianto toimittaa kieltäytymisestä huolimatta. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 90)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa kerrotaan oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kohdassa 3 kerrotaan että jokaisella rikoksesta syytetyllä on vähimmäisoikeuksia. Yksi niistä liittyy olennaisesti tiedoksiantoasiakirjan kieleen. Siinä kerrotaan, että syytetyllä on oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä. Viimeisessä kohdassa kerrotaan oikeudesta saada maksutta tulkin apua, jos syytetty ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä. (Euroopan ihmisoikeussopimus 6 artikla kohta 3)

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasiassa 6a luvussa määrätään oikeudenkäynnin kielestä ja tulkkauksesta. Kyseisen luvun 3§ on uudistettu marraskuussa 2013 ja kyseinen pykälä määrää antamaan vastaajalle kohtuullisessa ajassa maksuttoman kirjallisen käännöksen häntä koskevilta osin haastehakemuksesta, tuomiosta sekä muista olennaisista asiakirjoista. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689, 6a:3)

Vastaajalle tai asianomistajalle voidaan kääntää suullisesti haastehakemus, tuomio tai muu olennainen asiakirja taikka asiakirjan osa tai yhteenveto asiakirjasta, jollei asianosaisen oikeusturva edellytä asiakirjan kääntämistä kirjallisesti. Tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava siitä, että vastaaja saa riittävät tiedot oikeudestaan asiakirjan käännökseen ja tarvittaessa varmistettava, haluaako vastaaja asiakirjasta käännöksen. Vastaajalle voidaan jättää antamatta käännös asiakirjasta, jos vastaaja luopuu oikeudestaan käännökseen. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689, 6a:3)

Säännöksiä sovelletaan henkilöihin, jotka eivät puhu rikosoikeudellisessa menettelyssä käytettävää kieltä, riippumatta heidän kansallisuudestaan. Uudistetuilla säännöksillä parannetaan rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen oikeusturvaa, jotka eivät ymmärrä tai puhu menettelyssä käytettävää kieltä. (HE 63/2013, 9)

Oikeusturva

Jos muualta kuin Pohjoismaista saapuva tiedoksianto koskee kutsua, jossa on maininta saapumiseen tai käsittelyyn liittyvästä uhasta, vastaanottajalle ilmoitetaan että Suomen viranomaiset eivät voi velvoittaa noudattamaan kutsua ja ettei uhan täytäntöönpanoon Suomessa ryhdytä. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 90)

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 17§ velvoittaa haastemiestä antamaan tiedoksiannon vastaanottajalle todistuksen tapahtuneesta tiedoksiannosta. Vastaanottajan ollessa suomalainen, todistus kirjoitetaan suomenkielisenä ja

ulkomaankansalaiselle kielellä, jota hän ymmärtää. Vieraskielisiä tiedoksiantotodistuksia saa tulostettua Ilonasta.

Palautus

Jos tiedoksiantopyynnöllä on ollut EU:n saatelomake eli Cover notes, on lomakkeen vastaanottokuittausosio palautettava välittömästi tiedoksiantopyynnön lähettäjän määräämään osoitteeseen. Lähettäneelle viranomaiselle tai toimeksiantajalle palautettava todistus laaditaan englanniksi tai tiedoksiantoa pyytäneen kielellä. Vieraskielisen todistuksen saa tulostettua Ilonasta. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 90)

3.4 Suomeen saapuvat tiedoksiannot riita-asiassa

Asiakirjan kieli

EU-maiden välistä tiedoksiantoa vastaanottavalle asianosaiselle on ilmoitettava tiedoksiannon yhteydessä, että hän voi kieltäytyä vastaanottamasta tiedoksiannettavan asiakirjan tiedoksiannon yhteydessä tai palauttamalla sen viikon kuluessa tiedoksiannon suorittaneelle viranomaiselle, jos asiakirjaa ei ole laadittu kielellä, tai jos sen mukana ei ole virallista käännöstä kielellä jota vastaanottaja ymmärtää tai vastaanottavan jäsenvaltion tai paikkakunnan jollain virallisella kielellä. Tällaisessa tapauksessa asiasta tulee heti ilmoittaa lähettäneelle viranomaiselle jatkotoimenpiteitä varten. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 85-89)

Esimerkkinä tilanne, jossa Suomessa asuva ja työskentelevä Viron kansalainen saa tiedoksiannon Ranskasta ranskankielisenä. Viron kansalaisen ei ole pakko ottaa tätä tiedoksiantoa vastaan, jos hän ei ymmärrä ranskankieltä. Ranskan viranomaisen olisi tullut käännättää asiakirja joko vastaanottajan äidinkielelle tai jollekin Suomen hyväksymälle tiedoksiantokielelle. EU-tiedoksiannoissa Suomi hyväksyy suomen-, ruotsin- ja englanninkielen.

Osa Suomeen saapuvista tiedoksiantopyynnöistä tulee valtioista joiden kanssa Suomella ei ole voimassaolevaa sopimusta oikeusavun antamisesta tai asiakirjojen tiedoksiantamisesta. Asetuksessa keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa 19.3.1982/211, määrätään tiedoksianto-pyyntöistä jotka saapuvat sopimusten ulkopuolisista maista. Asetuksen pykälässä 8 kerrotaan kielivaatimuksista seuraavaa:

Jos tiedoksiannettava asiakirja on laadittu muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi, on siihen oltava liitettynä oikeaksi todistettu käännös jommallekummalle näistä kielistä. Asiakirja voidaan tämän estämättä kuitenkin antaa tiedoksi, jos se, jolle asiakirja on annettava tiedoksi, suostuu ottamaan sen vastaan tai riittävästi hallitsee kieltä, jolla asiakirja tai sen käännös on laadittu (Asetus keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa 19.3.1982/211.)

Haag 1965 sopimusvaltioilta Suomi hyväksyy suomen-, englannin- ja ruotsinkieliset asiakirjat. Asiakirjat hyväksytään myös saksan ja ranskan kielellä, jos tiedoksianto on menossa isolle yritykselle. (Oikeusministeriön osastosihteerin haastattelu 26.11.2013)

Oikeusturva

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 17§ velvoittaa haastemiestä antamaan tiedoksiannon vastaanottajalle todistuksen tapahtuneesta tiedoksiannosta. Vastaanottajan ollessa suomalainen voi todistuksen kirjoittaa suomenkielisenä ja vastaanottajan ollessa ulkomaan kansalainen, kielellä jota hän oletettavasti ymmärtää. Vieraskielisiä tiedoksiantotodistuksia saa tulostettua Ilonasta. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 90)

Palautus

EU maiden välisissä tiedoksiannoissa asiakirjasta tulee palauttaa allekirjoitettu tiedoksiantotodistus vakiolomaketta käyttäen lähettäneen maan tuomioistuimeen tai tiedoksiantopyynnössä olleeseen osoitteeseen. Todistus on laadittava pyynnön lähettäneen maan virallisella kielellä tai jollakin sen virallisista kielistä taikka muulla sen hyväksymällä kielellä. (Oikeusministeriön tiedoksiantokäsikirja 2012, 85-89)

3.5 Suomesta lähtevät tiedoksiannot

Suomesta lähteviin tiedoksiantoihin vaikuttaa lähetettävän asian laatu ja vastaanottavan valtion kanssa tehdyt sopimukset.

Suomesta lähtevät oikeudelliset tiedoksiannot suuntautuvat puoliksi ulkomailla asuville suomalaisille ja puoliksi ulkomaan kansalaisille. (Oikeusministeriön osastosihteerin haastattelu 26.11.2013)

Avioerot ja velkomukset ovat yleisiä Suomesta lähtevien tiedoksiantojen aiheita. (Varsinais-Suomen käräjäoikeuden sihteerin haastattelu 28.10.2013)

3.6 Asianmukainen kansainvälinen tiedoksianto

Tiedoksiannossa saattaa tapahtua virhe määräajan noudattamisessa tai itse tiedoksiannon toimittamisessa tapahtuu virhe. Kansainvälisessä tiedoksiannossa virhe voi tapahtua varsinkin kielivaatimuksissa. Tiedoksiannon vastaanottaja ei ymmärrä tiedoksiannon kieltä tai vaadittuja käännöksiä ei ole toimitettu.

Tuomioistuimen huolehtiessa tiedoksiannosta se myös valitsee käytettävän tiedoksiantotavan. Kansainvälisistä tiedoksiantoa koskevaa virhettä korjattaessa tulee ottaa huomioon se säännöstö, jonka mukaan tiedoksianto on toimitettu. Kansainvälisen tiedoksiannon säännöstöt ovat kuitenkin sisällöltään melko samankaltaisia koskien virheiden käsittelyä. Yhteistä näille säännöstöille onkin, että mikäli tiedoksiannon vastaanottaja saapuu paikalle ja vastaa, tai ryhtyy

muuhun tiedoksiannon vaatimaan prosessitoimeen ilman, että hän tekee tiedoksiannon virheellisyyttä koskevan väitteen, tiedoksiannossa mahdollisesti ollutta virhettä ei oteta viran puolesta huomioon. Tiedoksiannon virheellisyyttä tutkitaan viran puolesta vain jos vastaaja ei saavu paikalle tai ryhdy vaadittuihin prosessitoimiin. Haagin tiedoksiantosopimuksen 15 artiklan mukaan kyseisissä tilanteissa on selvitettävä, onko tiedoksiantaminen tapahtunut vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan tai sopimuksen sallimalla tavalla ja onko tiedoksianto tapahtunut riittävän ajoissa jotta vastaanottajalla on ollut tarpeeksi aikaa vastaamiseen. (Rautiainen 2012, 31-32)

Tiedoksianto voidaan katsoa virheelliseksi jos sitä ei ole toimitettu määräajassa tai sitä ei ole toimitettu asianmukaisesti. Virheellisyys saattaa johtua siis joko tuomioistuimen tai vastaajan huolimattomuudesta.

Ennen ratkaisua havaitut virheet

Tiedoksiannon korjaaminen ennen ratkaisua tapahtuu oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 18§ mukaan, jos tuomioistuin on huolehtinut tiedoksiannosta. Mikäli vastaanottaja on jättänyt tuomioistuimeen saapumatta tai ei ole antanut häneltä pyydettyä kirjallista vastausta tai lausumaa, tuomioistuimen tulee viran puolesta arvioida tiedoksiannon virheellisyyttä ja toimittaa tiedoksianto uudelleen, jollei virheen katsota olevan vähäinen. (OK 1.1.1734/4, 11:18)

Asianosaisen tehdessä väitteen siitä, että tiedoksiantoa ei ole toimitettu määrättyssä ajassa tai että se on toimitettu virheellisesti, asian käsittelyä on lykättävä tai kirjallisen vastauksen tai lausuman antamiselle on asetettava uusi määräaika, jollei sitä tiedoksiannossa tapahtuneen virheen vähäisyyden vuoksi ole pidettävä tarpeettomana. Jos asianosainen ei ole saanut tiedoksi annettavia asiakirjoja, ne on annettava hänelle ilmoitettaessa käsittelyn lykkäämisestä tai uudesta määräajasta. Jos tämä ei ole mahdollista, asiakirjat on välittömästi toimitettava hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Väite siitä, ettei tiedoksiantoa ole toimitettu määrättyssä ajassa tai säädetyllä tavalla, on tehtävä vastauksessa tai lausumassa. (OK 1.1.1734/4, 11:18)

Virheet tuomion jälkeen

Vaikka tiedoksiannon vastaanottajaa vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, hänellä on vielä mahdollisuus vedota tiedoksiannossa olleeseen virheeseen. Yksipuolisen tuomion saaneella vastaajalla on käytössään Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15§ mukainen takaisinsaanti menettely, jota on haettava 30 päivän aikana siitä kun vastaaja on saanut todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta. (OK 1.1.1734/4, 12:15)

Rajat ylittävien tiedoksiantojen oikeaan toteuttamistapaan on kiinnitettävä riittävästi huomiota, koska riittävän varmallalla tiedoksiannolla saadaan luotua perusta tuomion tehokkaalle täytäntöönpanolle vieraassa valtiossa. Leppänen 2009, 30)

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tiedoksianto ja sen oikeusvaikutus on ollut osa suomalaista ja kansainvälistä oikeushistoriaa alusta alkaen. Tiedoksiantotavat ovat kehittyneet ajan mittaan, mutta pääperiaate on pysynyt melko samankaltaisena; turvataan osapuolten tiedonsaanti tasapuolisesti ja luotettavasti. Se on yksi tärkeimmistä asioista, jotta oikeudenkäyntiprosessi onnistuu.

Suomi on eurooppalaistunut ja varsinkin EU-valtioiden rajoista on tullut vapaampia ihmisten, tavaroiden ja rahan liikkuvuudelle. Näin ollen myös oikeudellisten asioiden käsittely ei olekaan enää vain maakohtaista niin kuin se oli vielä joitakin vuosia sitten. Kansainvälinen liikkuvuus on siis helpottunut, mutta samalla tiedoksiantojen välimatkat kasvaneet ja niiden toimittaminen jopa vaikeutunut. Ei ole olemassa erityistä kansainvälistä oikeutta, vaan jokaisen maan lainsäädännön tulisi sulautua kansainvälisen oikeuden tarpeisiin. Ehkä jonain päivänä ainakin EU:n alueella saattaa olla yhteinen lainsäädäntö. Asetuksilla ja direktiiveillä saatetaan kansallista lainsäädäntöä Euroopan unionin aluella koko ajan yhtenäisempään suuntaan.

Ihmisten liikkuvuus lisääntyy koko ajan ja pysyvyys samassa valtiossa, kaupungista puhumattakaan, saattaa olla lyhytaikaista. Ihmiset ovat toisiinsa yhteydessä yhä enemmän verkon välityksellä. Aikaisemmin luvussa 2.1 kertamani sähköinen tiedoksianto ei ole yleisesti käytössä oleva tiedoksiantotapa. Sähköisessä tiedoksiannossa valtioiden rajat ja pitkät välimatkat eivät olisi enää ongelma ja tiedoksiannot saattaisivat näin ollen sujua joutuisammin. Olettaen, että mahdollisimman monilla valtioilla olisi käytössä sähköinen tiedoksiantomenetelmä, jota käytettäisiin ja kehitettäisiin kansainvälisen oikeuden tarpeet huomioiden. Sähköistämällä tiedoksiantoja myös tuomioistuinten työ- ja paperimäärä vähentyisi.

Kansainvälisissä tiedoksiannoissa voitaisiinkin hyödyntää yhä enemmän sähköisiä palveluja. Suurin osa ihmisistä käyttää sähköpostia ja verkkopankkeja päivittäin. Sähköpostilla tapahtuvan asioinnin oikeusturva saattaa olla vielä

heikko, mutta verkossa pystyy jo hoitamaan monia asioita todentamalla henkilöllisyytensä verkkopankkitunnuksilla. Monet henkilöt ja yhteisöt saattaisivat olla halukkaita vastaanottamaan tiedoksiantoja sähköisesti. Sähköinen tiedoksianto aiheuttaisi myös vähemmän huomiota kuin normaali haastemiestiedoksianto asianomaisen kotiovella tai tiedoksiannon nouto tuomioistuimen kansliasta.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto 2014. Kansainväliset tiedoksiannot. Viitattu 14.1.2014.
<http://www.avi.fi/web/avi/kansainvaliset-tiedoksiannot#.UtUwStLQOWk>

Asetus pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa. 23.6.1975 (SopS 26/75).

Asetus keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa 19.3.1982/211.

Euroopan ihmisoikeussopimus 20.5.1999/63.

Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006 eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöön otosta.

Frände, D.; Havansi, E.; Helenius, D.; Koulu, R.; Lappalainen, J.; Lindfors, H.; Niemi, J.; Rautio, J. & Virolainen, J. 2012. Prosessioikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Haagin oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus, Haag 15.11.1965 (SopS 51/69).

Haag 1965 sopimus. Viitattu 23.10.2013.
http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=17

Haag 1965 sopimuksen mukana olevat maat. Viitattu 23.10.2013.
http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=17

Haastemiesasetus 27.6.1986/506.

Haastemieslaki 27.6.1986/505.

HE 157/2008. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä, eurooppalaisesta maksamismääräysmenettelystä sekä tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta.

HE 123/2009. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.

HE 63/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Henriksson, A.; Koskinen, J.; Melander, S.; Räsänen, P. & Visanen, P. 2012. Reilu Eurooppa? Helsinki: Edita Publishing Oy.

Jokela, A. 2002. Oikeudenkäynti II. Helsinki: Talentum Media Oy.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. Helsinki: Talentum Media Oy.

Koulu, R. 2003. Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Helsinki: WSOY Lakitieto.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689.

Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista 7.8.2009/617.

Leppänen, S. 2009. Ulkomainen tiedoksianto riita-asioissa ja erityisesti postitiedoksiannon käyttäminen. <http://www.oikeus.fi/uploads/d5i0o.pdf>

Migri.fi 2013 Maahanmuuttovirasto. Medialle. Tilastot. Viitattu 2.10.2013
<http://www.migri.fi/medialle/tilastot>.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Oikeusministeriön Kansanvalta.fi 2013. Oikeudet. EU-kansalaisen oikeudet. Viitattu 20.9.2013
<http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Oikeudet/EUKansalaisenoikeudet>.

Rautiainen, M. 2012. Rajat ylittävä sähköinen tiedoksianto. Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Virallinen lehti 2014. Tietoa lehdestä. Viitattu 16.1.2014.
<http://www.virallinenlehti.fi/esittely/index.html>